

Szántó Lőrinc: A nevelő fogalmazástanítás alapvonalai. A gyakorló polgári iskola könyvtára XX. Szeged, 1938. 175 l.

A hosszú és eredményes tanári gyakorlat alapján megszületett könyvnek alapelveit (és nem „alapvonásait”) mindenben helyeseljük, az anyag beosztása ellen azonban kifogásaink vannak. A könyv alapgaja: a túlságos rendszerezés és szét-skatulyázás! A fogalmazástanítás a legkényesebb dolgok egyike, az ide tartozó kérdéseket tehát csak a legteljesebb világosság és áttekinthetőség jegyében ajánlatos tárgyalni.

A könyv a következő három főrésze oszlik: a) A nevelő fogalmazástanítás feladata, módja és eszközei; b) műfajai; c) gyakorlata. Azt hisszük azonban, hogy „műfajokról” felesleges volt külön beszélni, mert — eltekintve a tudatos műfaj-alkotás korai voltától — maga a műfaji szempont nem jelenthet többletet és más-akarást, sem az elmélet, sem a gyakorlat szempontjából. Amikor ugyanis „elbeszélés”-re, „leírás”-ra, esetleg „elmélkedés”-re (levélre, szónoklatra stb.) ösztönözzük tanulóinkat, semmivel sem akarhatunk többet — a szó stilisztikai, formai értelmében — mint amire felhívtuk a figyelmét a „változatosság”, „választékosság”, illetve (később) a helyes megfigyelés szempontjából. Az ide vonatkozó anyagot tehát zavartalanul be lehetett volna építeni az első részbe.

Ez az első rész egyébként hat pontra tagolódik, de azt hisszük, szintén feleslegesen. Az első öt pontot egybe lehetett volna foglalni (rövidebbre szorítva), hiszen jórészt csak a nevelő fogalmazástanítás értelmezéséről van itt szó (érítve persze a régebbi, nem *nevelő* fogalmazástanítás hibáit). De áll ez különösen a hatodik pont alá foglalt anyagra: itt a felduzzasztás egészen szembetűnő. A szerző itt annyira mindenféléről beszél, hogy kevésbé edzett olvasóját feltétlenül zavarba hozza. Így pl., mikor a tanuló alkotó tevékenységének befolyásolásáról, illetve ennek a befolyásolásnak közvetett módjáról, a nyelvi-stilisztikai forma helyes megválasztásáról szól, elég volna a legkényesebb szempontokat érintenie, vagyis a szókészlet tervszerű gyarapításának, a mondat szerkesztés elsajátításának, a jó magyarságnak és a fogalmazványok szerkezetének mikéntjét. Itt valóban van „tanítani” való, de a „választékosság” és „változatosság” szabályait és példáit sohasem lehet a racionális megértetés síkjára hozni. Ezek kiszámíthatatlan és spontán jelentkező tényezői az egyéni stílusnak, de nem jelenthetnek kiindulópontot és tervszerű célt. Valójában „szabatos” stílus nincs (legfeljebb a szintelen és óvatos semmitmondás stílusa lehet „szabatos” és az idevonatkozó „szabályok” inkább abba a rovatba tartoznak, ahol a szerző — nagyon helyesen és szépen — a lényegismeret, önismeret és önfigyelmezés, helyesebben a megfigyelő képesség fejlesztésére vonatkozó gondolatait veti papírra. A megfigyelés (megfigyeltetés) kérdéssel kapcsolatban azonban megint feleslegesen hosszadalmasnak tartjuk a különböző típusokkal való bajlódást, hiszen végeredményben a szerző maga is két fő típusnál köt ki: az objektív (leíró, beszámoló) és a szubjektív (érzelmes, képzelőerejére támaszkodó) típusnál.

A második részbe (a könyv harmadik fejezete ez) soroltam volna mindazt, ami a nevelő fogalmazástanítás gyakorlatára vonatkozik, tehát az előbb tárgyalt hatodik pontnak azt a részét is, amelyben a szerző, kissé tudóskodóan „a közvetett ráhatások érvényesülésének érvényesüléséről” beszél, vagyis az iskolai és házi fogalmazványoknak a tanmenetbe való illesztéséről, a dolgozatjavításban alkalmazott hibajelzésekről, a fogalmazványok megbeszélésének szempontjairól. Ez ugyanis lényegében gyakorlati kérdés, épúgy, mint a szerző által is gyakorlati problémának minősített harmadik rész, amelyben a dolgozatírás módjáról, a javítási óra meneté-

ről, a házi fogalmazványok tanmenetéről, illetve ezek kitűzéséről és ellenőrzéséről beszél.

Ez a látszólag csak kifogásokból álló ismeretetés azonban nem akarja sem letagadni, sem észre nem venni, hogy a szerző a lényegét helyesen látja, hogy az elmélet és gyakorlat minden kérdésében otthon van és gondolatai valóban a saját eredményes és lelkiismeretes tanári munkájára épülnek rá, csak szeretnénk volna, ha gazdaságosabb, áttekinthetőbb anyagkezeléssel maradéktalanabban tudná gazdag ismereteit mások számára is kamatoztatni.

Vajtai István.

Vicsay Lajos: Időszerű népművelési előadások. Szeged, 1938. 222. l.

A Felvidék felszabadulása valahogy megoldotta a lelkeket: valami különös melegség, áradó jószág hoz közelebb egymáshoz minden magyárt. Emberibb szemekkel nézve — többet látunk meg és a magunk kicsinyes önzésén felülemelkedve — az egész nemzet életérdekei hevítenek bennünket. Érezzük, hogy az egész magyarság életét átfogó gyökeres reformoknak kell következnie s a roppant áldozatokra, melyeket majd ezek követelnek, máris készséges lelkiállattal állunk készen.

Egyet azonban nem szabad elfelejtenünk! Azt t. i., hogy a reformok és az ezekért hozott áldozatok csak akkor lesznek gyümölcsözők, ha velük karöltve egy *átfogó nemzetnevelő programot* is megvalósítunk. Fel kell emelni a magyar népet arra a színvonalra, amelyen a kezébe adott értékekkel helyesen tud gazdálkodni és élni, nemcsak a maga, hanem az egész faj jövője szempontjából is.

Ezért fogadunk oly örömmel minden megmozdulást, amely a nemzetnevelés szolgálatára indul el s ezeknek a gondolatoknak jegyében értékeljük Vicsay Lajos könyvét is.

Nem a tartalom újsága, hanem az a tevékenység eredeti a könyvben, melylyel a roppant irodalmi anyagból kiválogatta, megrostálta és hallgatósága részére egyszerű, kristálytiszt formába foglalta korunk nagyon is bonyolult gazdasági és társadalmi problémáit.

Felsorakoznak itt a lényegét helyesen hangsúlyozó előadásokban a totális államok berendezkedései, a rendi állam eszménye és a keresztény szocializmus irányelvei. Ismerteti az új államok gazdasági kísérleteit, az úgynevezett irányított gazdálkodást.

A könyv második része Magyarország helyzetét vázolja a középeurópai államok nagy családjában. Ahogy a környező államok fejlett közgazdasága feltárul előttünk, szinte kiérezzük a szerző pedagógiai gondolatát: tanulatok ezekből!

Majd a magyar falu fájó sebeire keres gyógyszereket. Sorra veszi a falu-problémák legfontosabbjait és helyes megoldási lehetőségeket keres további fejtegetéseiben. Megnyugvással olvassuk ugyanitt a kormányzat intézkedéseit és komoly erőfeszítéseit a magyar nép megsegítését és a bajok megelőzését illetőleg. Még a légvédelem és az új alkotmányjogi reformok sem kerültek el a sokoldalú szerző figyelmét.

Ime, több mint negyven előadás! A szerző hosszú, munkás éveken át feldolgozott és megtartott népművelési előadásai új szempontokkal kiegészítve és átfésülve. A könyv, ahogy most megjelent, tárgyakban, szempontokban és adatokban való gazdagságával komoly nyereség lesz mindazoknak, akik a népművelés kérdése iránt érdeklődnek és ilyen előadásokat tartanak.

Külföldön minisztériumokat állítottak fel a népművelésnek, nálunk még iro-